

УДК 336.153.2

Кузькін Є. Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто сутність фіскальної децентралізації в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців, проаналізовано її концептуальні переваги і недоліки як інструменту бюджетної політики, узагальнено підходи до її імплементації в Україні.

Ключові слова: фіскальна децентралізація, суспільні фінанси, фіскальні повноваження, податкова конкуренція, податкова міграція.

У соціально та економічно розвинутих країнах місцеве самоврядування, як правило, є найважливішим елементом системи державного управління. Завдяки розвитку суспільних відносин із другої половини ХХ ст. виникають нові суспільні послуги, окреслюються умови їх надання державою та органами місцевого самоврядування. Оскільки повноваження на надання більшості таких послуг закріплені за останніми, реалізація реформ у бюджетній сфері ускладнена або навіть неможлива у разі неефективного функціонування цього інституту. Саме тому реформування системи місцевого самоврядування згідно з положеннями фіскальної децентралізації є нелегким завданням, оскільки здійснити перерозподіл повноважень, відповідальності та фінансових ресурсів між рівнями державного управління без дослідження спроможності виконувати ці повноваження неможливо.

Аспекти ефективної реалізації положень фіскальної децентралізації у сфері суспільних фінансів досліджуються в працях таких зарубіжних учених, як В. Оутс, Р. Масгрейв, Дж. Б'юкенен, Ч. Тібу, П. Самуельсон.

Серед вітчизняних дослідників цю проблематику вивчали В. Кравченко, О. Василик, В. Федосов, І. Луніна, С. Слухай, В. Зайчикова, О. Кириленко та ін. Однак у своїх публікаціях ці науковці здебільшого розглядають окремі практичні аспекти реалізації фіскальної децентралізації в контексті вирішення широкого комплексу питань упорядкування елементів бюджетного процесу.

Разом із тим в умовах змін бюджетного законодавства, спрямованих на формування достатньої фінансової забезпеченості органів місцевого самоврядування, постає потреба в теоретичному обґрунтуванні положень фіскальної децентралізації для їх практичної імплементації в Україні.

Система державного управління більшості сучасних держав складається з трьох рівнів. З фінансового погляду найбільший інтерес становить розподіл повноважень між рівнями влади, відображений у розмежуванні фіскальних функцій. Під останніми розуміються функції в бюджетно-фінансовій галузі, виконувані державою задля досягнення певних економічних і політичних цілей. Уперше на початку 50-х років ХХ ст. їх виокремив Р. Масгрейв [1], котрий, крім регулюючої й контролюючої функцій, вирізняв алокаційну, розподільну та стабілізаційну. Саме вони і є фіскальними, оскільки за їх допо-

© Кузькін Є. Ю., 2014

могою органи державної влади вирішують проблеми, пов'язані з розміщенням, розподілом фінансових ресурсів і стабілізацією міжбюджетних відносин.

Алокаційна функція втілюється в забезпеченні резидентів держави суспільними послугами, а також у прийнятті центральним урядом рішень щодо пропорцій розподілу ресурсів на їх забезпечення та вибору послуг, які надаються гарантовано. Розподільна функція полягає в регулюванні розподілу національного доходу і багатства. Стабілізаційна функція державних фінансів визначається їхнім впливом на макроекономічну рівновагу. Фіскальні функції видаються винятково важливими, оскільки закріплення кожної з них за певним рівнем державного управління є запорукою ефективного функціонування всієї системи суспільних фінансів.

Однією з ключових проблем теорії і практики суспільних фінансів є визначення ступеня децентралізації при виконанні різними рівнями державної влади їхніх завдань. За попередньою оцінкою, всі функції держави як суспільного інституту (алокаційна, розподільна, стабілізаційна) повинні розподілятися між цими рівнями з урахуванням можливості досягнення Парето-ефективності, що залежить від таких чинників:

а) наявність технічних засобів та інформаційних ресурсів для розв'язання тієї чи іншої проблеми;

б) можливість забезпечення економії на масштабі;

в) ймовірність інтерналізації позитивних зовнішніх ефектів;

г) здатність до адекватного формулювання завдання.

Якщо при теоретичному розподілі функцій питання вирішується доволі легко, то набагато складнішою є проблема оптимального розподілу ресурсів, що витрачаються на зазначені цілі [2].

На думку Р. Масгрейва, суть фіскальної децентралізації полягає в тому, що алокаційна функція повинна забезпечити розподіл фінансових ресурсів між рівнями державного управління з урахуванням особливостей формування попиту на суспільні послуги в різних територіальних одиницях, тоді як розподільна й стабілізаційна функції визначають концентрацію ресурсів на рівні центрального уряду [1]. Це пов'язано з тим, що алокаційна функція може використовуватися для децентралізованого виконання тією мірою, якою вона стосується фінансових ресурсів, необхідних для задоволення потреб у локальних суспільних послугах. Залежно від меж, у котрих зосереджуються вигоди від конкретної суспільної послуги, ресурси для її надання можуть розміщуватися органами регіонального або базового рівнів державного управління.

Децентралізоване виконання стабілізаційної функції неефективне, оскільки місцеві економічні зв'язки відкритіші порівняно з національною економікою. Межі діяльності суб'єктів господарювання не збігаються з адміністративно-територіальним поділом. За критерієм споживання жителів кожної території вагому частку становлять товари, "імпортовані" з інших територіальних одиниць, оскільки відомо, що чим вища гранична схильність до імпорту, тим менший мультиплікатор витрат. Ефект зміни рівня суспільних витрат у певній територіальній одиниці не концентрується всередині неї, а розподіляється за всіма іншими регіонами, громадами. Таким чином, відо-

кремлене здійснення регіональної макроекономічної політики породжує додаткові екстерналії, тоді як наслідки стабілізаційної політики регіону в масштабах національної економіки навряд чи виявилися б по-справжньому суттєвими.

Розподільна функція певною мірою реалізується на субцентральному рівні державного управління. Однак і в цій сфері зазвичай переважають правила, встановлені центральним урядом. Те чи інше розуміння справедливого розподілу характеризує зазвичай державу в цілому, а не населення окремого міста чи району.

Розрізняють децентралізацію і деконцентрацію (деволюцію й автономію) у сфері суспільних фінансів, на користь яких наводиться низка аргументів.

По-перше, делегування повноважень щодо прийняття управлінських рішень з центрального на базовий рівень державного управління пов'язане з тим, що органи місцевого самоврядування здатні ефективніше збирати інформацію, необхідну для їх ухвалення.

По-друге, скорочується шлях руху управлінської інформації, що зменшує ймовірність її спотворення. Крім того, усуваються зустрічні потоки грошових коштів, які призводять до втрат суспільних ресурсів.

По-третє, деволюція дає змогу посилити контроль за прийняттям управлінських рішень, оскільки підвищується прозорість процесу їх ухвалення і знижується ризик неефективного використання ресурсів. Чим менше організацій, інститутів задіяно в русі певних фінансових ресурсів, тим прозоріший їх остаточний розподіл.

По-четверте, за великої гетерогенності системи державного управління деконцентрація дає можливість краще адаптувати процес прийняття рішень до системи місцевих пріоритетів. Преференції регіонів, територіальних громад, їхні внутрішні пріоритети можуть значною мірою не збігатися, особливо за територіальної асиметрії: наявності істотних відмінностей щодо природно-кліматичних умов, рівня життя, забезпеченості соціальними благами, розміру доходів тощо. Крім того, при розв'язанні однієї й тієї самої проблеми територіальні громади нерідко потребують неоднакових суспільних послуг, обсягу та якості, або для їх виробництва й надання необхідні різні за розміром витрати.

По-п'яте, завдяки деконцентрації добираються найефективніші механізми розв'язання проблеми, процес ухвалення рішень узгоджується з місцевими умовами [3].

Отже, можна вказати на два безумовних аргументи на користь ефективною реалізації децентралізації: цей підхід ефективний стосовно благ, вигоди від виробництва яких локалізуються в межах певної території; населення територіальної громади, як правило, однорідніше щодо потреб і наявності ресурсів для їх задоволення, ніж населення країни загалом. Переваги децентралізації тим більші, чим вищий ступінь міжтериторіальних відмінностей, нижча за ціною еластичність попиту на суспільні блага, менші можливості економії на масштабі під час надання суспільних послуг.

При обґрунтуванні положень фіскальної децентралізації використовуються теорема про децентралізацію і гіпотеза Ч. Тібубу: за наявності великого

числа територіальних одиниць і вільної міграції робочої сили бюджетна децентралізація веде до Парето-поліпшень, оскільки дає змогу оцінити переваги щодо виробництва суспільних благ [7]. Проте на практиці одна з найважливіших умов гіпотези Ч. Тібу не виконується: мобільність населення надзвичайно слабка, що пов'язано з низьким рівнем накопиченого багатства і доходу, нерозвинутістю ринку продажу та оренди житла, наявністю інституту прописки (реєстрації), високими витратами на переїзд, труднощами в пошуку роботи в іншому регіоні, особливо за відсутності корисних ділових зв'язків, невизначеністю й нестабільністю.

Р. Бодвей звернув увагу на те, що децентралізація повноважень призводить не тільки до вигід, а й до витрат. Диференціація чистих фіскальних вигід (*net fiscal benefits*) створює стимули до переміщення суб'єктів господарювання на інші території, тобто порушує принцип горизонтальної справедливості. Інакше кажучи, за допомогою інструментів міжтериторіальної податкової конкуренції бізнес і доходи залучаються в межах конкретної територіальної одиниці, проте одночасно експортується і податковий тягар (зміщується в територіальному аспекті). При цьому податкова конкуренція, набуваючи конфліктного характеру, знижує ступінь прогнозованості доходів державного бюджету і посилює невизначеність щодо майбутнього стану місцевих бюджетів і можливостей фінансування місцевих витрат. Тому, на думку Р. Бодвея, ефективнішою є децентралізація видаткових, а не фіскальних повноважень [3].

Ключовим критерієм розподілу повноважень є принцип субсидіарності, відповідно до якого повноваження на надання гарантованих суспільних послуг мають бути закріплені за органом влади, максимально наближеним до кінцевого споживача таких послуг. У вітчизняному законодавстві цей принцип визначений лише у Бюджетному кодексі як один із принципів формування бюджетної системи і стосується розподілу видів видатків між її рівнями.

На користь централізації ресурсів зазвичай наводять такий аргумент: вона ефективна за виробництва суспільних благ та послуг, вигоди від яких отримує все населення держави, наприклад, при фінансуванні національної оборони.

Зазначені підходи до розподілу повноважень у системі державного управління нині є хрестоматійними і визнаються всіма провідними вченими в науці про суспільні фінанси. Такий розподіл відображається у структурі видатків бюджетів різних рівнів. Функціям кожного рівня державного управління повинні відповідати обсяги дохідних джерел, що є одним з основоположних принципів фіскальної децентралізації. Головним джерелом доходів бюджетів усіх рівнів є податки. Отже, від методів розподілу податкових джерел у бюджетній системі залежать взаємини між центральним урядом та органами місцевого самоврядування.

Водночас, поряд із традиційними принципами вивчення податкової політики в системі державного управління використовуються нові підходи, що пояснюються появою нових чинників впливу на процес оподаткування. Наприклад, при дослідженні ефективності оподаткування особливий акцент слід зробити на потенційному "локальному спотворенні" через диференційовані підходи до реалізації податкової політики органами місцевого само-

врядування. Під час розгляду питання справедливості оподаткування варто зважати на ступінь еквівалентності розподілу податкового тягаря між резидентами різних територіальних громад та регіонів. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують вертикальні й горизонтальні податкові угоди та міра їхнього впливу на ефективність системи міжбюджетних відносин.

Податкову політику умовно можна поділити на вертикальну і горизонтальну. Вертикальна політика націлена на встановлення ефективних взаємин між центральним, регіональними та місцевими рівнями державного управління, тобто згори донизу. Горизонтальна політика ґрунтується на теорії податкового вибору органів місцевого самоврядування.

Проблема вертикального оподаткування, або збалансованості фіскальних повноважень між центральним урядом і органами субцентрального рівня урядування, вперше виникла в Австралії. В. Оутс провів регресійний аналіз залежності між ступенями концентрації фінансових ресурсів державного сектору (виміряної як відношення загальних державних доходів до обсягу ВВП) і централізації фіскальних повноважень (обумовленої частиною доходів, котрі надходять у розпорядження центрального уряду). У результаті він дійшов висновку, що зазначені фактори не залежать один від одного [4].

Другою проблемою вертикального оподаткування є закріплення податків за певним рівнем уряду. Методичні підходи до розподілу фіскальних повноважень ґрунтуються на чотирьох джерелах: традиційній теорії державних фінансів, теоріях оптимального оподаткування, суспільного вибору та ефективного оподаткування [5].

Особистий прибутковий податок повинен бути закріплений за центральним урядом, оскільки особистий дохід являє собою високомобільну базу. Таке закріплення запобігає міграції всередині держави. Оскільки цій податковій базі властива порівняно висока еластичність за доходом, зміни в зазначеному податку можуть використовуватися для досягнення стабілізаційних цілей. Закріплення прогресивного особистого прибуткового податку за центральним урядом забезпечує ефективний перерозподіл доходу, тоді як такий непрогресивний податок може бути закріплений і за субнаціональними урядами.

У зв'язку з тим, що надходження від податку на доходи корпорацій змінюються залежно від стадії ділового циклу, цей податок має спрямовуватися в розпорядження центрального уряду.

Податок на додану вартість – непрямий податок, котрий базується на ресурсній основі. Закріплення фіскальних повноважень щодо ПДВ за центральним урядом пояснюється труднощами, які можуть виникнути у незалежних один від одного органів місцевого самоврядування при визначенні податкової бази для суб'єктів господарювання з розгалуженою територіальною мережею структурних підрозділів, а також транснаціональних корпорацій.

За центральним урядом слід закріплювати повноваження щодо тих податків, бази оподаткування яких вкрай нерівномірно розподілені між рівнями державного управління. Зокрема, збори за використання природних ресурсів необхідно централізувати, для того щоб уникнути географічної не-

рівності регіонів, територіальних громад і запобігти алокаційному спотворенню, ймовірно за умови місцевого оподаткування природних ресурсів [6].

Податки, які діють аналогічно цінам приватного сектору на затребувані послуги (наприклад, збори з користувачів автотранспорту), можуть бути приписані тому рівневі уряду, який відповідає за виробництво суспільних благ, створюваних за рахунок зібраних сум.

Податки на немобільні фактори виробництва, приміром, на нерухомість, є джерелами доходів місцевих бюджетів. Відповідно до моделі Ч. Тібу, між ставками місцевих податків і доходами місцевих бюджетів простежується опосередкований взаємозв'язок, тому що податок впливає на ефективність рішень, котрі приймаються споживачами [7]. Якщо податкова база мобільна, то вища або нижча ставка оподаткування спонукає резидентів залишати цю територіальну одиницю або переселятися до неї. Особлива ознака немобільних податкових баз полягає в тому, що вони дають змогу уникнути потенційної міграції капіталу та робочої сили. Оскільки податок з роздрібного продажу являє собою податок із мобільною базою, його варто закріпити за органами місцевого самоврядування базового рівня державного управління.

Однак наведені принципи розподілу фіскальних джерел між рівнями державного управління не означають, що податкові інструменти, закріплені за органами одного рівня, не можуть розподілятися водночас на користь органів іншого рівня. Тому виникає інший підхід до розподілу фіскальних повноважень – розщеплення податків між рівнями бюджетної системи.

Система розщеплених податків означає розмежування повноважень між рівнями державного управління, насамперед стосовно податкового регулювання, адміністрування та зарахування надходжень. Чітке закріплення повноважень щодо визначення баз оподаткування за певним рівнем спонукає до відповідальності за прийняті управлінські рішення. Так, податок на власність, який є місцевим податком, дає резидентам можливість порівнювати витрати (податки) і вигоди (суспільні товари та послуги). Аналогічно загальнодержавні й регіональні податки дають змогу резидентам оцінювати співвідношення “витрати – вигоди” на загальнодержавному й регіональному рівнях [3]. Щоб досягти вказаного результату, необхідно відмовитися від принципу поділу податків на користь принципу їх припису.

Перевагами цієї системи є також її зручність для виконання державних повноважень, можливість гнучкого й оперативного пристосування доходів до регіональних потреб у видатках, які виникають, а також ефективніше використання місцевої інформації.

До недоліків такого підходу належать:

- небезпека багаторазового оподаткування одного об'єкта (або його багаторазового потрапляння до різних баз) через відсутність належної координації й інститутів узгодження інтересів різних рівнів фіскальної системи. Таким чином, одержувані суспільним сектором вигоди покриватимуться втратами в ефективності діяльності приватного сектору економіки. У кінцевому підсумку буде порушено принцип оптимізації податкової системи;

- ймовірна непрогнозована міжрегіональна конкуренція внаслідок виникнення значних територіальних відмінностей у рівні й об'єктах оподаткування, що знижує прогнозованість дохідної бази місцевих бюджетів і робить податково-бюджетну політику менш передбачуваною;
- ускладнення в реалізації єдиної стабілізаційної політики в країні.

Система розподілу податків припускає часткове розмежування фіскальних повноважень, коли законодавче регулювання та адміністрування залишаються в компетенції центрального уряду, а по вертикалі відбувається лише розподіл дохідних джерел. Ця система, що означає використання одного й того самого податку різними рівнями державного управління, має такі позитивні сторони:

- дає змогу краще координувати діяльність фіскальних органів, робить податкову систему універсальною й підвищує її прозорість для платників податків, що мінімізує невизначеність і ризик, а отже, позитивно впливає на прийняття довгострокових рішень на мікрорівні;
- істотно спрощує адміністрування оподаткування, знижує витрати податкової системи (здебільшого за рахунок економії на масштабі, зокрема при зборі податків);
- дає можливість не відволікати зусилля центрального уряду на збір певних податків через делегування цього права низовим рівням, що також зменшує загальні витрати зі збору податків;
- забезпечує гнучкість не власне системи оподаткування, як у випадку системи розподілу податків, а в розподілі фіскальних ресурсів усередині системи, що реалізується шляхом зміни ставок оподаткування;
- сприяє послабленню горизонтальної міжтериторіальної податкової конкуренції, збільшує передбачуваність показників бюджетної забезпеченості й полегшує процес оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів у середньостроковій перспективі.

Особливою перевагою цієї системи є те, що кожен рівень державного управління може розраховувати на стабільніші обсяги доходів (незалежно від стадії ділового циклу), ніж за повного закріплення меншого числа податкових інструментів із різною чутливістю до циклічних коливань ділової активності. У цій ситуації спрацьовує правило диверсифікації ризиків, котре позитивно зарекомендувало себе в інших сферах економічної науки.

Водночас система поділу податків має низку недоліків. Вона суттєво обмежує автономію субцентральных органів влади й органів місцевого самоврядування та послаблює їхній інтерес до розвитку місцевої бази оподаткування. Втрачаючи контроль над обсягом податкових надходжень, встановленням баз і ставок оподаткування, органи місцевого самоврядування позбавляються ефективних важелів стимулювання економічного розвитку. Крім того, виникає небезпека ослаблення урядового контролю за надходженням коштів до бюджетів.

Дослідження горизонтальної податкової політики починається з теорії податкового вибору, який здійснюють органи місцевого самоврядування. Першою проблемою цієї теорії є визначення сфери дії податку, під якою розуміється сукупність індивідів, на яких фактично покладається податкове

навантаження, тобто осіб, чие фінансове становище, за інших однакових умов, погіршується у зв'язку з введенням певного податку [8]. Ця проблема тісно пов'язана з теорією перекладання (переміщення) податків – фактичного розподілу податкового навантаження, виявленням дійсних суб'єктів оподаткування. Разом з тим визначення сфери розподілу податків має особливості, коли йдеться про різні податки. Наприклад, щодо податків на власність і на доходи корпорацій відносна величина середнього податкового тягаря в державі може відрізнятися від його величини на кожній окремій території. Вирішальну роль у цьому відіграють мобільність факторів виробництва та цінова еластичність їх пропозиції в довгостроковому періоді. Визначення сфери дії податку на власність ускладнюється через її капіталізацію, що потребує відокремленого аналізу поведінки громадян, котрі постійно проживають на цій території, і новоприбулих.

З визначенням сфери поширення окремих видів податків пов'язані й інші питання, спричинені методологічними особливостями, що, в свою чергу, зумовлені характером об'єкта і суб'єкта оподаткування. Отже, оцінювання податкового тягаря на практиці є надзвичайно складним завданням.

Другу важливу проблему, що вивчається в контексті теорії податкового вибору, становить так званий податковий експорт, пов'язаний зі спробами перекладання органами місцевого самоврядування податкового тягаря на інші території. У сучасній теорії суспільного вибору розглядаються два види податкового експорту:

1) пряме скорочення центральним урядом регіональних або місцевих податків;

2) експорт по лінії "міграція товару – переміщення податку в ціну". Д. Ферес трактує цей вид як просторовий зсув податків між територіями, що пояснюється ринковими умовами, котрі перекладають податкове навантаження з власників факторів виробництва на споживачів оподатковуваних товарів. Цей процес спричиняє підвищення цін і податкову міграцію до іншої територіальної одиниці. За оцінками Д. Фереса, що ґрунтуються на другому підході, середній рівень податкового експорту, наприклад, США, становить 8,5 % [3].

Крім розглянутих двох основних видів податкового експорту, є й інші. Експорт податків може бути також наслідком:

а) фізичного переміщення резидентів з одних територіальних одиниць до інших;

б) невідповідності сплачуваних податків і одержуваних суспільних благ;

в) конституційних та інших законодавчих обмежень на експорт податків з урахуванням їхнього впливу на максимізацію добробуту на певній території і загалом по країні.

Природним результатом такого становища є різноманітність податкових інструментів. Кожен орган місцевого самоврядування намагається обрати інструменти, які дають можливість забезпечити соціально-економічний розвиток території, зважаючи на її виробничі, кліматичні, національні, соціальні та інші особливості. Індивідуалізація систем оподаткування спричиняє загальне зростання адміністративних витрат. При розробленні власних по-

даткових систем органи місцевого самоврядування можуть дотримуватися двох стратегій:

- а) податкової конкуренції;
- б) податкової кооперації.

Вивчення цих стратегій (їхніх обмежувачів й ефектів) є третьою важливою проблемою теорії податкового вибору. Податкова конкуренція пов'язана з експортом податків, котрий варто розглядати як форму перекладання податкового тягара в міжрегіональному аспекті. Така конкуренція ефективна, коли стосується податків із мобільними базами (наприклад, товарних), і не виправдана для податків з немобільними базами (приміром, на майно фізичних осіб). Як і кожна конкурентна стратегія, вона сприяє встановленню мінімальних податкових ставок, а отже, може мати руйнівні наслідки для місцевих бюджетів.

Податкова конкуренція втілюється у двох формах: активній та неявній (внутрішньо притаманній). У першому випадку орган місцевого самоврядування постійно намагається перекласти податковий тягар на юридичних та фізичних осіб з інших територій, запроваджуючи податкові пільги й знижуючи податки для того, щоб залучити бізнес або високодохідні групи населення в свій регіон або громаду.

Протилежністю податковій конкуренції є податкова кооперація, яка сприяє посиленню координації податкового процесу в державі. Органи місцевого самоврядування зацікавлені в оптимізації обсягу податкових надходжень. Вибір ставок оподаткування в кожній територіальній одиниці залежить від політики інших органів місцевого самоврядування. Наприклад, підвищення ставок оподаткування в одній громаді, за інших однакових умов, призводить до звуження бази оподаткування, а зниження ставок – до її розширення. В аналогічній ситуації перебуває й друга громада. У підсумку обидві громади доходять висновку про необхідність кооперації – узгоджених дій у сфері оподаткування, забезпечують певні умови для взаємовигідного розвитку фіскального потенціалу в кожному із суб'єктів.

На нашу думку, лише оптимальне поєднання податкової конкуренції з податковою кооперацією може створити необхідні умови для фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Важливою проблемою в теорії податкового вибору є диспаритет їхнього податкового (фіскального) потенціалу – максимально можливого обсягу збору доходів при встановленні в певному регіоні або громаді середньодержавних ставок оподаткування для заздалегідь визначеної кількості різних податкових баз. Проблема полягає у виборі адекватної методології визначення цього потенціалу, а отже, і податкової бази.

Розглянуті проблеми фінансової забезпеченості місцевого самоврядування в кожній країні розв'язуються неоднаково. Таким чином, реалізація фіскальної децентралізації ґрунтується насамперед на ефективному розподілі видаткових повноважень між рівнями державного управління. Складність практичної імплементації зазначеного підходу пов'язана з наявністю об'єктивних перешкод мінімізації вертикальних і горизонтальних диспаритетів фіскального потенціалу місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. *Musgrave R. A.* Economics of Fiscal Federalism / R. A. Musgrave // Public Finance in a Democratic Society: Coll. Papers. – Vol. 2. – Brighton, U.K. : Wheatsheaf Books Ltd, 1986. – P. 33–41.
2. *Samuelson P. A.* The Pure Theory of Public Expenditure / P. A. Samuelson // The Review of Economics and Statistics, 1954. – Vol. 36. – № 4. – P. 387–389.
3. *Ansell C.* Trends in Decentralization / C. Ansell, J. Gingrich // OECD Journal On Budgeting. – 2006. – Vol. 6. – № 1.
4. *Oates W. E.* Fiscal Federalism: An Overview / W. E. Oates // Public Finances With Several Levels of Government / ed. by Remy Prud'homme, Proceedings of the 46th Congress of the International Institute of Public Finance. – Brussels, 1990. – P. 1–18.
5. *Василик О. Д.* Теорія фінансів : монографія / О. Д. Василик. – К. : НІОС. – 2000. – С. 183–184.
6. *Кравченко В. І.* Місцеві фінанси України : монографія / В. І. Кравченко. – К. : Знання. – 1999. – 487 с.
7. *Tiebout Ch.* A Pure Theory of Local Expenditures / Ch. Tiebout // Journal of Political Economy. – 1956. – P. 416–424.
8. *Buchanan J. M.* Fiscal Equalization Revisited / J. M. Buchanan // Conference co-sponsored by the Atlantic Institute for Market Studies, the Montreal Economic Institute and the Frontier Centre for Public Policy Conference Paper Montreal, 25 October 2000.

*Стаття надійшла до редакції
23 листопада 2014 року*